surtout à la vie pastorale. Ainsi, des 32 termes désignant les ovinés, les caprinés et les cervidés, 11 sont d'origine latine (*oie* „mouton", *ml'e* „agneau", *ml'å* „agnelle", *aręte* „bélier qui n'a pas été châtré", *berbęče* „bélier châtré", *notir* „agneau d'un an", *notira* „agnelle d'un an", *cåpra* „chèvre", *ied ,,* chevreau", *iada* „chevrette", *čerb* „cerf"), 1 d'origine autochtone (*ţåp* „bouc"), 1 de l'ancien slave (*părč* „bouc"), 6 formations roumaines à partir des termes hérités du latin (*oiţa*, *ml'åliţa*, *iedič*, *iadiţa*, *cåprič*, *caprăţ*), 9 d'origine croate (*şcopăţ* „bélier châtré", *beleş* „nom de bélier", *bil'uşa* „brebis blanche aux taches noires sur la tête", *muleş* „bélier sans cornes", *γriva* „mouton aux taches blanches et noires sur le corps", *cozlič* „chevreuil", *cozliţa* „chevrette", *ielen* „cerf", *sârna* „chevreuil", *sârńač* „biche"), 1 dérivé à partir d'un mot d'origine autochtone ou un emprunt croate (*ştirca* „brebis qui n'a pas mis bas"), 2 dérivés croates à partir des mots roumains d'origine latine (*târzl'eac* „agneau mis bas tard", *târziie* „agnelle mise bas tard").

L'analyse de la terminologie istroroumaine concernant les bovidés et les équidés montre que la plupart des termes sont hérités du roumain commun. Il a été hérité du latin des termes tels que: *bovum* (> ir. *bo*), *vacca* (> ir. *vaca / vakę*) et probablement *iunix*, *-icem* (> ir. **jurice*, contaminé avec le cr. *junica* > *juriţe*), *vitellus* (> ir. *viţe*), *vitella* (> ir. *viţę*), *iuvencus* (> ir. *junc*), *caballus* (> ir. *cå*), *equa* (> ir. *iåpa / iåpę*), *asinus* (> ir. *åsir*), *asina* (> ir. *åsira*). Il y a aussi des termes appartenant au roumain commun qui n'ont pas été conservés, comme c'est le cas de *armăsar* (< lat. *armissarius*) remplacé par *jdribăţ* (< cr. *ždribac*), *taur* (< lat. *taurus*), remplacé par *bâc / băc* (< v. sl. *bykŭ*), *mânz* (d'origine autochtone ou latine), remplacé par *jdribăţ* (< cr. *jdribac*, qui, à part le sens de „étalon", a aussi le sens de „poulain").

Ce présent recueil est bâti avec le même esprit d'ouverture que le précédent (voir Vasile Frăţilă, *Studii de toponimie şi dialectologie*, 2002, présentation parue dans „Rivista italiana di onomastica", X (2004), 2, pp. 561-562). L'ouvrage est extrêmement riche au niveau des informations comme des enseignements et des suggestions. Sa portée dépasse nettement les frontières de la Roumanie. On ne peut que rester confondu devant la vaste érudition dont fait preuve l'auteur, ce que montrent et le vaste dépouillement bibliographique, et l'extrême qualité des analyses.

Viorica GOICU

ADRIAN TURCULEŢ, *Graiul din zona Câmpulungului Moldovenesc. Fonetica*, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 2002, 497 p. + o hartă în afara textului

Monografia realizată de Adrian Turculeţ, *Graiul din zona Câmpulungului Moldovenesc. Fonetica*, Iaşi, 2002, este surprinzător de modernă, impresionând prin maniera de prezentare a materialului dialectal, autorul având în vedere descrierea sincronică a foneticii acestui grai, punctul de plecare constituindu-l

BDD-R36 © 2004-2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 08:10:38 UTC)

teza sa de doctorat (1978), cu unele modificări şi completată cu capitole noi, autorul fiind în acelaşi timp şi unul dintre anchetatorii pentru *NALR-Moldova şi Bucovina*.

Capitolul introductiv al lucrării (1. *Introducere*, p. 5-28) este alcătuit din câteva secţiuni în care sunt prezentate unele aspecte importante pentru surprinderea specificului zonei studiate: "coordonatele geografice, istorice, social-economice şi culturale" ale regiunii câmpulungene (oraşul Câmpulung şi 9 localităţi de pe valea superioară a Moldovei şi de pe afluenţii săi, Moldoviţa şi Suha) (p. 5-13), apoi "delimitarea graiului câmpulungean" (p. 13-17), secţiune în care sunt prezentate principalele particularităţi fonetice care delimitează graiul studiat de ariile dialectale vecine, precum şi particularităţile arhaice, fiind reliefat şi aportul elementului maramureşean suprapus peste populaţia băştinaşă.

Adunarea materialului (p. 17-21) s-a făcut prin „ancheta dialectală directă, bazată pe aplicarea unor chestionare lingvistice şi pe înregistrarea de texte dialectale tematice" (descrieri ale unor ocupaţii şi obiceiuri locale, texte folclorice: basme, legende, snoave etc.), "şi, mai ales, texte libere: relatări autobiografice, întâmplări diverse din viaţa informatorilor şi a unor persoane cunoscute acestora, trăite sau auzite" (p. 17).

Anchetele au fost realizate în paralel cu cele pentru *NALR Moldova şi Bucovina*, 6 localităţi investigate fiind şi puncte ale atlasului. Completarea datelor *NALR- Moldova şi Bucovina* pentru zona investigată, a fost realizată prin sporirea punctelor de anchetă şi prin folosirea mai multor informatori.

Au fost efectuate anchete de probă în toate localităţile din aria investigată, precum şi în cele învecinate, stabilindu-se, astfel, limitele ariei graiului câmpulungean (p. 19). Pentru ancheta principală, vizând sistemul graiului în ansamblu, a fost utilizat un chestionar general de 4500 de întrebări, bazat pe chestionarele *ALR* şi *NALR*, fiind anchetat câte un informator principal din fiecare localitate. Au fost utilizate şi chestionare speciale (mai ales lexicale, dar şi fonetice), aplicate informatorilor de sexe şi vârste diferite (p. 19-20). În Câmpulung, de pildă, au fost anchetaţi 20 de informatori cu chestionarul fonetic, urmărindu-se, în special, diferenţierile lingvistice datorate condiţiei sociale şi culturale diferite a acestora. Totodată, informaţiile obţinute prin utilizarea chestionarului fonetic au fost verificate şi îmbogăţite cu ajutorul metodei observaţiei directe, în diverse circumstanţe ("în şi în afara mediului familial/familiar al vorbitorului"), iar înregistrările furnizate de circa 300 de vorbitori ai graiului studiat, depăşesc 40 de ore.

Textele înregistrate au fost utilizate la redactarea capitolului de fonetică sintactică, la partea referitoare la accentul forte (sintactic) şi la intonaţie.

Un element nou îl constituie şi faptul că unele fonetisme au fost ilustrate şi prin mostre de texte scrise aparţinând vorbitorilor graiului câmpulungean: scrisori particulare, colinde şi urături, notate în spiritul pronunţiei locale de către elevii din Botuş, precum şi texte din arhiva primăriei localităţii Pojorâta (reclamaţii ş.a.).

Ca termeni de comparaţie pentru investigaţia întreprinsă, au fost folosite "datele cercetărilor anterioare ale graiului câmpulungean": lucrările lui Th. Gartner [*Fünf rumänische Mundarten der Bukowina*, "Zeitschrift für

BDD-R36 © 2004-2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 08:10:38 UTC)

romanische Philologie", XXVI, (1902), p. 230-242], G. Weigand [*Die Dialekte der Bukowina und Bessarabiens,* Leipzig, 1904], S. Pop (anchetele pentru *ALR I* au inclus şi localităţile Pojorâta şi Valea Moldoviţei), O. Bârlea [*Antologie de proză epică*, vol. I-III, Bucureşti, 1966].

În ceea ce priveşte transcrierea fonetică a răspunsurilor la chestionarul fonetic, precum şi a textelor, autorul a urmat, în general, "metoda impresionistă directă".

În cadrul celei de-a patra secţiuni, *Prezentarea materialului*, autorul ne dezvăluie intenţia care a stat la baza monografiei sale, şi anume, aceea de a realiza descrierea sincronică a foneticii graiului câmpulungean (p. 21), deoarece, în opinia sa, în descrierea unui sistem lingvistic, descrierea fonetică (inclusiv perspectiva fonologică) are prioritate, pe datele ei sprijinindu-se cercetarea morfologică, etimologică, onomastică. De aceea, cea mai mare parte a lucrării sale constă în "descrierea fonetică propriu-zisă, concepută ca o prezentare a alofonelor (realizărilor concrete) fonemelor şi a distribuţiei acestora în comparaţie cu sistemul fonetico-fonologic al limbii literare", fiind descrise "modificările fonetice care determină schimbări în distribuţia fonemelor în raport cu limba literară" (p. 22). Cu toate acestea, perspectiva sincronică urmărită (descrierea şi încercările de explicare şi clasificare a faptelor prezentate) nu exclude raportările la o stare fonetică anterioară, în cazul constatării unor forme arhaice în unele contexte (p. 23).

Un spaţiu larg a fost acordat şi faptelor lingvistice, încadrate în categorii sub numele de: "fenomene diverse", "accidente generale", "fenomene accidentale".

Pentru realizarea unei descrieri cât mai exacte a graiului cercetat, s-a încercat şi precizarea frecvenţei faptelor prezentate, fiind efectuate (în cazul modificărilor fonetice regulate) statistici de frecvenţă, pe baza textelor mai apropiate de rostirea spontană (decât răspunsurile la chestionar), modelul principal utilizat de autor fiind analiza lui Em.Vasiliu în *Fonologia limbii române*, Bucureşti, 1965. În acelaşi timp, din perspectiva sistemului fonologic au fost analizate diferenţierile fonetice dintre localităţi şi dintre generaţii, precum şi problema raportului dintre "sistemul fonetico-fonematic al graiului şi cel al limbii literare" (p. 25).

Capitolul al doilea, *Prozodia* (p. 29-58), conţine informaţii detaliate referitoare la "accentul cuvântului", "accentul forte", "intonaţia şi durata sunetelor" etc.

Capitolul al treilea, *Vocale* (p. 59-112), conţine prezentarea amănunţită a sunetelor care alcătuiesc sistemul vocalic al graiului câmpulungean. Este urmărită şi influenţa limbii literare asupra graiului studiat, în analiza sa autorul având în vedere şi situaţia unor fenomene fonetice în vorbirea subiecţilor de vârste diferite (inclusiv fenomenele arhaice). Compararea unor serii de fapte fonetice are ca rezultat surprinderea unor tendinţe care se manifestă în graiul cercetat (de pildă, constatarea că tendinţa de închidere a vocalelor neaccentuate este mai puternică decât tendinţa de velarizare a lor – p. 68).

Urmărind modificările fonetice înregistrate în unele localităţi, autorul are în vedere şi nucleul de iradiere a unor fenomene în zona respectivă sau, când e

BDD-R36 © 2004-2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 08:10:38 UTC)

cazul, infiltraţiile relativ recente în aria investigată.

Capitolul al patrulea, *Consoane* (p. 113-186), debutează cu prezentarea fenomenului palatalizării labialelor, fenomen activ în graiul studiat, manifestat şi în cuvintele recente, autorul prezentând atât cauzele acestui fenomen (p. 113-116), cât şi situaţiile în care nu se produce palatalizarea (p. 116-121). Diferitele stadii ale palatalizării labiodentalelor *f, v* sunt analizate în mod detaliat: diversitatea de forme ale acestora, precum şi repartizarea lor pe diferite categorii de vârstă şi sex ale vorbitorilor şi, de asemenea, tendinţele înregistrate în graiul studiat (p. 122-133). Constatând că generaţia tânără evită frecvent palatalizarea labialelor, autorul a recurs la alcătuirea unui chestionar special cu 120 de întrebări, la care au răspuns informatori tineri şi 40 de elevi de la şcoala din Pojorâta, chestionarea fiind realizată individual (pentru a se evita influenţarea reciprocă), întrebările referitoare la palatalizarea labialelor fiind intercalate cu întrebări vizând alte aspecte (p. 126-127 şi nota 2.).

Capitolul al V-lea, *Semivocale, secvenţe vocalice: diftongi, triftongi, hiat* (p. 187-217), conţine o descriere detaliată a acestor elemente tonice, dintre care, unele sunt specifice graiului studiat şi, constată autorul, inexistente în limba standard (de ex., unii diftongi şi triftongi – p. 187).

Capitolul al VI–lea se referă la "reducerea duratei şi dispariţia sunetelor" (p. 218-234), iar capitolul următor este consacrat analizei sonorităţii în graiul câmpulungean: 7. *Sonoritatea: asurziri şi sonorizări* (p. 231-248), autorul insistând asupra condiţiilor în care se produc aceste fenomene, menţionând, totodată, şi frecvenţa cu care se manifestă în vorbire.

Fonetica sintactică din graiul câmpulungean reprezintă obiectul analizei din capitolul al VIII-lea (p. 249-267), unde sunt examinate fenomene precum: hiatul sintactic, sinereza, eliziunea, contragerea, asimilaţiile vocalice şi consonantice, acomodările de sonoritate etc. Problemele referitoare la fonologia graiului câmpulungean sunt analizate în capitolul 9. *Fonologie* (p. 268-290), autorul având în vedere şi achiziţiile anterioare din acest domeniu.

După prezentarea "clasificării fonetice a alofonelor" (p. 268-269) şi a "fenomenului reducerii alofonelor vocalice" (p. 269-271), sunt definite fonemele vocalice din graiul studiat (p. 271-278), fiind prezentate şi "trăsăturile distinctive ale fonemelor vocalice" sub formă de tabel (p. 278-279). În ceea ce priveşte situaţia semivocalelor în graiul câmpulungean, autorul precizează că aceasta este asemănătoare cu cea din dialectul aromân (p. 279, nota 1). Sunt relevate şi unele particularităţi fonetice întâlnite în câteva localităţi, care se datorează influenţei graiurilor ucrainene (huţule) vorbite de unii locuitori din aceste sate, particularităţi specifice mai ales vorbitorilor vârstnici care utilizează graiul huţul (p. 293-294).

O secţiune aparte în cadrul acestei analize o constituie "diferenţierile după vârstă (tendinţe evolutive şi arhaisme)" (p. 294-299).

O influenţă importantă în graiul studiat o constituie şi cea a limbii (pronunţării) literare (p. 299-312), împrumuturile neologice din limba literară având un rol important în evoluţia fonetică a graiului studiat, în direcţia apropierii lui de sistemul fonematic al limbii literare.

În urma analizei foneticii graiului câmpulungean actual, A. Turculeţ ajunge la concluzia că particularităţile dialectale se păstrează mai bine la

BDD-R36 © 2004-2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 08:10:38 UTC)

vorbitorii din generația vârstnică şi că influența rostirii literare se manifestă cu cea mai mare intensitate la copii şi la generația tânără.

Prezentarea factorilor extralingvistici care favorizează influența tot mai pregnantă a limbii literare asupra graiului studiat, este urmată de analiza fonetismelor regionale "care rezistă cel mai bine la influența limbii literare" (p. 306). Încercând să precizeze "gradul de cunoaştere şi de utilizare a normelor de pronunțare standard" de către vorbitori, cercetătorul le-a cerut unor informatori să indice alternativ formele dialectale şi literare ale unor cuvinte din chestionar şi să repovestească un text, realizat mai întâi în dialect, "ca la carte" sau "ca la radio", iar elevilor să vorbească întâi "ca acasă", iar apoi "ca la şcoală" (p. 307 şi nota 1).

În vorbirea intelectualilor câmpulungeni, cercetătorul identifică "varianta moldovenească a pronunțării româneşti literare", observând că la aceşti subiecți putem vorbi de "coexistența a două sisteme fonetico-fonologice diferite, cel al graiului local şi cel al limbii literare" (p. 309 şi nota 1), autorul remarcând şi tendința de unificare a graiurilor, în special "în interiorul ariei dialectale dominate de localitatea centrală", Câmpulung, vorbirea de aici reprezentând un "model de prestigiu" pentru locuitorii din zonă (p. 311).

"Fenomenele de limbă vorbită" specifice graiului câmpulungean sunt analizate în capitolul al XI-lea (p. 313-333), autorul ținând seama, astfel, de noua direcție de cercetare vizând limba vorbită cu trăsăturile ei specifice.

Ultimul capitol al monografiei lui A. Turculeț, 12. *Preliminarii la geografia lingvistică a graiului câmpulungean* (p. 334-450), reprezintă un element de noutate, din punctul de vedere al structurii monografiei dialectale clasice, menit să întregească perspectiva asupra graiului studiat. Autorul consideră că cercetarea monografică a unui grai trebuie să cuprindă nu doar descrierea sistemului lingvistic dialectal, raportat la limba literară, ci şi "raportarea acestuia la celelalte unități diatopice, în primul rând la cele învecinate" (p. 334). Şi aceasta, deoarece, stabilirea poziției graiului câmpulungean necesită compararea acestuia cu graiurile moldoveneşti, dar şi cu graiurile transilvănene şi maramureşene vecine, intenția autorului fiind precizarea poziției graiului studiat în cadrul graiurilor dacoromâne (p. 334).

Analiza referitoare la "poziția graiului câmpulungean în cadrul graiurilor dacoromâne" (p. 441-450) încheie ultimul capitol al monografiei lui A. Turculeț, în opinia căruia "graiul câmpulungean nu poate fi considerat un grai de tranziție, sau, mai exact, o arie de tranziție între graiurile moldoveneşti şi cele din Maramureş–nord-estul Transilvaniei" (p. 445), acesta fiind separat prin arii de tranziție față de subdialectul maramureşean şi față de graiul ardelenesc de nord-est, prin graiul dornean (p. 446). Având în vedere situația graiului câmpulungean, autorul preferă conceptul de "grai arhaic" redistribuit, folosit de Marin Petrişor. Examinând sintagmele "arie de tranziție" şi "zonă de tranziție", el ajunge la concluzia că "poziția graiului câmpulungean în ansamblul grupului dialectal nordic este aceea a unui grai moldovenesc de nord arhaic, situat într-o "zonă largă de interferență a graiurilor moldoveneşti cu cele ardeleneşti", iar din punct de vedere diacronic, graiul studiat reprezintă "un fragment al unei arii ardelenească de nord-est-maramureşeană-moldovenească de nord-vest, care s-a păstrat cel

BDD-R36 © 2004-2005 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 08:10:38 UTC)

puţin până spre sfârşitul sec. al XVI-lea, după ce marea arie a graiurilor de tip nordic (din Basarabia până în nord-vestul Olteniei) începuse, de cel puţin două secole să se destrame" (p. 449-450).

Secţiunea consacrată textelor dialectale cuprinde două texte ilustrative pentru graiul studiat: *Legenda despre Podu Bucătarului* (p. 451-458) şi *Întâmplări la meci* (p. 458-459), primul text, în care intonaţia e notată analitic, servind în analiza de la cap. 2, 3, iar cel de-al doilea ilustrând "varianta locală a limbii literare utilizată de către unii subiecţi (v. 10.3)", urmând să fie publicat un volum separat de texte dialectale (p. 451).

Prezentarea datelor informatorilor (p. 460-470) este urmată de lista lucrărilor bibliografice consultate de autor (p. 471-485) şi de un "indice selectiv de cuvinte şi forme", cuprinzând termenii dialectali citaţi în lucrare, "glosaţi succint" (uneori prin explicaţiile subiecţilor).

Lucrarea lui A. Turculeţ impresionează nu doar prin bogăţia informaţiei prezentate, ci şi prin maniera modernă şi accesibilă a expunerii, autorul fiind la curent cu noile metode de investigaţie a realităţii lingvistice, beneficiind şi de progresele tehnicii contemporane, de mare folos în înregistrarea materialului dialectal. Descrierea sincronică a graiului câmpulungean este completată de perspectiva diacronică prin care se reliefează, astfel, specificul graiului cercetat, această monografie dialectală ilustrând progresele înregistrate în domeniul cercetării dialectologice şi, în acelaşi timp, perfecţionarea metodei monografice de studiere a variantelor teritoriale ale limbii.

Atena IRIMESCU

„SEINE ET DANUBE", nr. 6, Dossier „Le Groupe Onirique". Critiques, Éditions Paris-Méditerannée, 2005, 180 pagini.

Revistă europeană de filosofie şi literatură, o revistă fără complexe, concepută ca o punte între Est şi Vest, între trecutul recent şi viitorul apropiat, „Seine et Danube" a ajuns la cel de-al 6-lea număr[1]. Ca oglinda lui Victor Brauner, revista are două feţe: una retrospectivă, dosarul onirismului, alta premonitorie, articulată pe literatura actuală şi ecourile criticii.

Numărul dedicat literaturii onirice, reprezentanţilor ei cei mai de seamă (Leonid Dimov, Dumitru Ţepeneag, Virgil Mazilescu, Virgil Tănase, Sorin Titel, Emil Brumaru, Vintilă Ivănceanu, Iulian Neacşu, Florin Gabrea, Daniel Turcea), precum şi unor neo-onirici, post-onirici ori mai puţin onirici (Octavian Soviany, Corin Braga), anticipă intenţiile unor cercetători români de a recupera şi

[1] Amintim că numerele anterioare ale revistei au fost consacrate lui Emil Cioran (nr. 1), lui Benjamin Fundoianu (nr. 2), suprarealismului românesc (nr. 3), „nuvelelor dunărene" (nr. 4) şi scriitorilor germani din România (nr. 5).

BDD-R36 © 2004-2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 08:10:38 UTC)